

מאור ושמש ויקרא פרשת תזריע

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וּגוֹי¹. במדרש (ויק"ר יד א)² הדא הוא דכתיב (תהלים קלט ה)³ אַחֲרֵי וְקָדְם צְרָתְנִי; אמר רבי יוחנן, אם זכה אדם - נוחל שני עולמות, העולם הזה והבא. אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא אדם הראשון - אנדרוגינוס בראו. אמר ריש לקיש, בשעה שנברא דו פרצופים נברא, וְנִסְרוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשָׁנִים. וצריך להבין, איך תלה המדרש הזה בפסוק 'אשה כי תזריע'.

ובתחלה נקדים המשנה דאבות (פ"ב מ"א)⁴ רבי אומר, איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם - כל שהיא תפארת לעושיה, ותפארת לו מן האדם; והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרך של מצות. גם המשנה זו אומרת דרשוני.

ונראה בזה, דהנה אמרו חז"ל (ברכות ס א)⁵ אשה מזרעת תחלה - יולדת זכר, איש מזריע תחילה - יולדת נקבה. וביאור הענין, שעיקר העבדות ה' הוא, שיזדכך האדם את עצמו, עד שנעשה דבוק בו יתברך שמו, ואז הוא מייחד העולמות מתתא לעילא, ומעורר מיין נוקבין מתתא לעילא, וממשיך על ידי זה השפעות טובות על כנסת ישראל מעילא לתתא. אף שהקב"ה יכול להמשיך כל השפעות טובות בלא זה, אך כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם רצה, שכל השפעות טובות יתמשכו על ידי אתערותא דלתתא⁶. לכן, כשהאדם מתעורר עצמו מלמטה, ומזדכך עצמו מן החומריות מכל וכל, ומשתוקק להשיג השגות אלהות כאשר שמשותקת לבעלה⁷, ומקשר העולמות התחתונים בעולמות העליונים⁸ - הוא מעורר מיין נוקבין וממשיך השפעות טובות ואורות העליונים על הכנסת ישראל. וקודם שברא הקדוש ברוך הוא את העולם כשעלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו - היה היחוד מִיְנִיָּה וְגִיָּה, שאז לא היה מי שיעורר. ואחר שברא הקדוש ברוך הוא את העולם - נמשכן כל השפעות טובות על ידי אתערותא דלתתא, שמייחד העולמות העליונים עם העולמות התחתונים. וזהו אשה מזרעת תחילה - יולדת זכר, שבאם יש אתערותא דלתתא בתחילה - יורדים ההשפעות בבחינת דְּכָר ברחמים בהתפשטות⁹, מה שאין כן כשאין אתערותא דלתתא ואיש מזריע תחלה - אז יורדין ההשפעות בבחינת נוקבא, שהוא בצמצום¹⁰.

והנה, המייחד הראשון היה יעקב אבינו; אף שאברהם אבינו היה מְיַחַד ומקשר העולמות - אך מדתו היה מדת חסד, ועל ידי החסד לבד אי אפשר שיתנהג העולם, שכן מציינו בדור המבול שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובות הרבה ומרדו בו¹¹. ויצחק היה גם כן מקשר ומְיַחַד העולמות, אך מדתו מדת גבורה - ועל ידי גבורות לבד גם כן אי אפשר שיתנהג העולם. וְהַמְיַחַד האמיתי הוא יעקב, שהוא מדת תפארת והוא היה המחבר חסד וגבורה, שהוא בְּרִיחַ הַתִּיכוֹן והוא המחבר הששה קצוות, וְהַמְיַחַד העולמות העליונים עם עולמות התחתונים ומכניע הגבורות תחת החסדים, ונמתקו הגבורות בשרשן וממשיך השפעות טובות על כנסת ישראל. וזהו שאמר רבינו הקדוש איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם פירוש, שיזדכך את עצמו מן החומריות מכל וכל, ועל ידי אתערותא דלתתא שהוא משתוקק להשיג השגות אלהות - הוא מְיַחַד העולמות העליונים עם עולמות התחתונים, וממשיך השפעות טובות על כנסת ישראל, והוא מדת תפארת - מדתו של יעקב אבינו, שהוא היה מחבר הקצוות ומשפיע למלכות¹².

¹ ויקרא פרק יב: (א) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְשָׂמָאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּימֵי נִגְתַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא:

² ויקרא רבה (וילנא) פרשה יד: א [יב, ב] **אשה כי תזריע, הה"ד (תהלים קלט) אחור וקדם צרתני א"ר יוחנן אם זכה אדם נוחל שני עולמות הזה והבא** הה"ד אחור וקדם צרתני ואם לאו בא ליתן דין וחשבון שנאמר (שם /תהלים קל"ט/) ותשת עלי כפכה כדכתיב (איוב יג) כפך מעלי הרחק **אמר ר' שמואל בר נחמן בשעה שברא הקדוש ברוך הוא אדם הראשון אנדרוגינוס בראו אמר ר"ל בשעה שנברא דו פרצופין נברא ונסרו ונעשה שנים גבים** גב לזכר גב לנקבה איתבין ליה (בראשית ב) ויקח אחת מצלעותיו אמר להן מסטרוהי כדכתיב (שמות כו) ולצלע המשכן אמר **עץ יוסף: א** (א) הה"ד אחור וקדם צרתני משום דבעי למימר כשם שיצירתו של אדם אחר בהמה חיה ועוף כך תורתו וכו'. ואהיה גופא תיקשה לן למה נוצר אחר הבעל חי. הקדים הנך דרשות דדריש אאחור וקדם דיהיב טעמא לאיחור יצירתו:

³ תהלים פרק קלט פסוק ה: **אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה:**

⁴ משנה מסכת אבות פרק ב משנה א: רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרך של מצות והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא ליד עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין:

⁵ תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד א: רב יצחק בריה דרב אמר: איש מזריע תחלה - יולדת נקבה, אשה מזרעת תחלה - יולדת זכר, שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר!

⁶ זוהר כרך א (בראשית) פרשת לך לך דף פו עמוד ב: אמר רבי אלעזר הא חמינא דאתערותא דלעילא לאו איהו אלא כד אתער לתתא

⁷ מאור ושמש שמות פרשת בשלח: דעיקר עבדות השם היא לעשות כל הענינים בהתלהבות גדול ובתשוקה גדולה, שישתוקק להתדבק באורות העליונים כאשר שמשותקת לבעלה, בזה הוא מעלה מים נוקבין, ומייחד העולמות מתתא לעילא, ומתגלה כנגדן מים דְּכֹרִין, וממשיך השפעות טובות ורחמים פשוטים על הכנסת ישראל. והנה אדם אשר עבודתו על דרך זה, ומדבק עצמו בעולמות העליונים

⁸ מאור ושמש בראשית פרשת לך לך: והנה אין יחוד בלא דכר ונוקבא, שהנוקבא משתוקק ומוליד מים דכורין. ומיום שנברא העולם עד שיהיה ברורי עולמות, בלתי אפשר להיות שום יחוד בלא התעוררות מים נוקבין מתתא לעילא, על ידי מסירות נפש והשתוקקות גדול, שיהיה מעורר כל הברואים להשתוקק לעלות לשרשם, והוא מיחד עולמות העליונים עם התחתונים.

⁹ האדם שהוא בחי' מקבל נמשל לאשה, ואם מזרעת תחילה, היינו שעושה אתערותא דלתתא כיאות על ידי תורה ומצוות, "יולדת זכר" מוליד מזה השפעות טובות לכולם

¹⁰ כשאין אתערותא דלתתא ומתעורר תחילה אתערותא דלעילא, אזי בחי' נוקבא גוברת והשפע יורד בצמצום כשהוא מעורב יחד עם דינים, כי בחי' נוקבא היא דין

¹¹ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קח עמוד א: דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא, ומה כתיב בהם בתיים שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם, וכתיב שורו עבר ולא יגעל תפלת פרתו ולא תשכל, וכתיב ישלחו כאן עוליהם וילדיהם ירקדון, וכתיב ישאו בתף וכנור וישמחו לקול עוגב, וכתיב יכלו ימיהם בטוב ושנתם בנעימים, וכתיב וברגע שאול יחתו, והיא גרמה שאמרם לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו מה שדי' כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו, ויתפרשו דברי המשנה שהדרך הישרה לאדם הוא שיבור לו האדם, שיבור ויזכך עצמו מהחומריות, ועל ידי זה יעלה מין נוקבין, ויהיה כחי'

¹² תפארת המייחדת את כל המידות ומביאה את השפע שלהם אל המלכות

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הפהנים וגו'.²³ נראה לי לפרש, כי כשמתחיל להתנוצץ יראת ה' בלב האדם - בא לאדם התלהבות וחשקות לעבודת השי"ת, ומלהיב בלבו כלפיך אש לעשות רצון הבורא. או שיש לו מדריגה זו שיוכל לדבק עצמו בהשי"ת ובתורתו איזה שעות, או שבא לו בהירות קדושות. ועם כל זה, בהיות לו מדריגות הנ"ל - משיאו היצר לחטוא ליצר, לחשוב מחשבות שהוא צדיק ובעל מדריגות, כיון שרואה עצמו שיש לו מעט התלהבות ודביקות ובהירות כנ"ל, שמוח ישמח בהם, ולצדיק יחשב בעיני עצמו - זהו הסתת. היצר הרע לחשוב מחשבות זרות ההם. ובהיותו חושב כן - הוא נופל למטה מכל המדריגות.

וזהו פירוש הפסוק **אדם כי יהיה בעור בשרו שאת** והוא מלשון (ר"ה כב א)²⁴ משיאין משואות - שיש בו איזה התלהבות לעבודת הבורא, **או ספחת** הוא לשון דביקות²⁵ - שיש לו איזה דביקות בעבודת השי"ת, או בהרת הוא מלשון בהירות²⁶ - שיש לו איזה בהירות בעבודת הבורא יתברך שמו, **והיה**, כל מקום שנאמר 'והיה' הוא לשון שמחה²⁷ - שיש לו בזה שמחה להחשב עצמו לצדיק. בעור בשרו לנגע צרעת, מהעונג והשמחה הלו - בא לו נגע, כי לנגע יחשב לו, כמו שאמרו אין למעלה מעונג ואין למטה מנגע. ורפואתו יהיה, על ידי שיתדבק עצמו לצדיקי הדור ללמוד מהם הכנעה ושברון לב להחשב עצמו לאפס ולאי, ושב ורפא לו. וזהו **והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים** רצה לומר, לחבר עצמו לצדיקי הדור - ונרפא, כנ"ל.

²³ ויקרא פרק יג: (א) וידבר יקוק אל-משה ואל-אהרן לאמר: (ב) אדם כי יהיה בעור-בשרו שאת או-ספחת או בהרת והיה בעור-בשרו לנגע צרעת והובא אל-אהרן הכהן או אל-אחד מבניו הפהנים:

²⁴ תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כב עמוד ב: משנה. בראשונה היו משיאין משואות, משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין. כיצד היו משיאין משואות? מביאין כלונסאות של ארז ארוכין, וקנים, ועצי שמן, ונעורת של פשתן. וכורך במשיחה, ועולה לראש ההר, ומצית בהן את האור.

²⁵ תלמוד בבלי מסכת שבועות דף ו עמוד ב: אין ספחת אלא טפילה, וכן הוא אומר: ואמר ספחני נא.

רד"ק שמואל א פרק ב פסוק לו: ספחני נא - חברני נא כמו ונספחו על בית יעקב מהסתפח בנחלת ה' ענין החבור והדבוק:

²⁶ רש"י ויקרא פרק יג פסוק ב: בהרת - חברבורות ט"י"א בלע"ז [כתם] וכן (איוב לז כא) בהיר הוא בשחקים:

²⁷ ויקרא רבה (מרגליות) פרשת שמיני: כל מקום שנ' ויהי צרה, כל מקום שנ' והיה שמחה